

Adab Al-Rafidayn Journal

**A refereed quarterly scientific journal
Issued by College of Arts - University of Mosul**

Supplement

Vol. ninety-one / year Fifty- Second

Jumada al-Thani -1444 AH/ December 29/12/2022 AD

The journal's deposit number in the National

Library in Baghdad: 14 of 1992

ISSN 0378- 2867

E ISSN 2664-2506

To communicate:

radab.mosuljournals@gmail.com

URL: <https://radab.mosuljournals.com>

Adab Al-Rafidayn Journal

**A refereed journal concerned with the publishing of scientific researches
in the field of arts and humanities both in Arabic and English**

Supplement Vol. ninety-one / year Fifty- Second/Jumada al-Thani - 1444 AH / December 2022 AD

Editor-in-Chief: Professor Dr. Ammar Abd Al-Latif Abd Al-Ali (**Information and Libraries**), College of Arts / University of Mosul / Iraq

managing editor: Asst.Prof. Dr. Shaiban Adeeb Ramadan Al-Shaibani (**Arabic Language**)
College of Arts / University of Mosul / Iraq

Editorial Board Members

Prof. Dr.Hareth Hazem Ayoub (**Sociology**) College of Arts / University of Mosul / Iraq.

Prof. Dr. Wafa Abdul Latif Abdul Aali (**English Language**) College of Arts / University of Mosul / Iraq.

Prof. Dr. Miqdad Khalil Qasim Al-Khatouni (**Arabic Language**) College of Arts / University of Mosul / Iraq.

Prof. Dr. Alaa Al-Din Ahmad Al- Gharaibeh (**Arabic Language**) College of Arts / Al- Zaytoonah University / Jordan.

Prof. Dr. Qais Hatem Hani (**History**) College of Education / University of Babylon / Iraq

Prof. Dr.Mustafa Ali Al-Dowidar (**History**) College of Arts and Sciences / Taibah University / Saudi Arabia.

Prof. Dr. Suzan Youssef Ahmed (**media**) Faculty of Arts / Ain Shams University / Egypt.

Prof. Dr. Aisha Kul Jalaboglu (**Turkish Language and Literature**) College of Education / University of Hajet Tabah / Turkey.

Prof. Dr. Ghada Abdel-Moneim Mohamed Moussa (**Information and Libraries**) Faculty of Arts / University of Alexandria.

Prof. Dr. Claude Vincents (**French Language and Literature**) University of Chernobyl Alps / France.

Asst .Prof. Dr. Arthur James Rose (**English Literature**) University of Durham / UK.

Asst .Prof. Dr. Sami Mahmoud Ibrahim (**Philosophy**) College of Arts / University of Mosul / Iraq.

Linguistic Revision and Follow-up:

Linguistic Revision : Lect. Dr. Khaled Hazem Aidan

- Arabic Reviser

Asst. Lect. Ammar Ahmed Mahmood

- English Reviser

Follow-up:

Translator Iman Gerges Amin

- Follow-up .

Translator Naglaa Ahmed Hussein

- Follow-up .

Publishing instructions rules

1. A researcher who wants to publish in Adab Al-Rafidayn journal should enter the platform of the journal and register by an official or personal activated email via the following link:

https://radab.mosuljournals.com/contacts?_action=signup

2. After registration, the platform will send to your mail that you registered on the site and a password will be sent for use in entering the journal by writing your email with the password on the following link:

https://radab.mosuljournals.com/contacts?_action=login

3- The platform (the site) will grant the status of the researcher to those who registered to be able in this capacity to submit their research with a set of steps that begin by filling out data related to them and their research and they can view it when downloading their research.

4-File formats for submission to peer review are as follows:

- Fonts: a “standard” type size is as follows: (Title: at 16point / content : at 14point / Margins: at 10 point), and the number of lines per page: (27) lines under the page heading line with the title, writer name, journal name, number and year of publishing, in that the number of pages does not exceed 25 in the latest edition in the journal free of illustrations, maps, tables, translation work, and text verification, and (30) pages for research containing the things referred to.
- Margins are arranged in numbers for each page. The source and reference are defined in the margin glossary at the first mentioned word. List of references is canceled, and only the reference is mentioned in the first mentioning place, in case the source is repeated use (ibid.)
- The research is referred to the test of similarity report to determine the percentage of originality then if it pass the test it is referred to two referees who nominate it for publication after checking its scientific sobriety, and confirming its safety from plagiarism , and if the two experts disagree –it is referred to a third referee for the last peer review and to decide on the acceptance or rejection of the research .

5- The researcher (author) is committed to provide the following information about the research:

- The research submitted for evaluation to the journal must not include the name of the researcher, i.e. sent without a name.

- A clear and complete title for the research in Arabic and English should be installed on the body of the research, with a brief title for the research in both languages: Arabic and English.

- The full address of the researcher must be confirmed in two languages: Arabic and English, indicating: (the scientific department / college or institute / university / country) with the inclusion of an effective email of the researcher.

- The researcher must formulate two scientific abstracts for the research in two languages: Arabic and English, not less than (150) and not more than (250) words.

- presenting at least three key words that are more likely to be repeated and differentiated in the research.

6-The researcher must observe the following scientific conditions in writing his research, as it is the basis for evaluation, otherwise the referees will hold him responsible. The scientific conditions are shown in the following:

- There should be a clear definition of the research problem in a special paragraph entitled: (research problem) or (problem of research).

- The researcher must take into account the formulation of research questions or hypotheses that express the problem of research and work to achieve and solve or scientifically refute it in the body of the research.

- The researcher works to determine the importance of his research and the goals that he seeks to achieve, and to determine the purpose of its application.

- There must be a clear definition of the limits of the research and its population that the researcher is working on in his research.

- The researcher must consider choosing the correct methodology that is appropriate to the subject of his research, and must also consider the data collection tools that are appropriate for his research and the approach followed in it.

- Consideration should be given to the design of the research, its final output, and the logical sequence of its ideas and paragraphs.

- The researcher should take into consideration the choice of references or sources of information on which the research depends, and choose what is appropriate for his research taking into account the modernity in it, and the accuracy in documenting , quoting form these sources.

- The researcher should consider taking note of the results that the researcher reached, and make sure of their topics and their rate of correlation with research questions or hypotheses that the researcher has put in his research.

7- The researcher should be aware that the judgment on the research will be according to a peer review form that includes the above details, then it will be sent to the referee and on the basis of which the research will be judged and weights will be given to its paragraphs and according to what is decided by those weights the research will be accepted or rejected. Therefore; the researcher must take that into account in preparing his research.

Editor-in-chief

CONTENTS FOREIGN RESEARCHES

Title	Page
Problems of Translating Iraqi Official Identification Documents into English Ali Mohammed Al Jawali & Luqman A. Nasser	1-18
Noun Sensitivity to Number System in English and Arabic: A Contrastive Study Noor Duraïd Al-Azzawi & Hala Khalid Najim	19- 52
Naming and Describing as an Ideological Representation in Chris Kyle's American Sniper: A Critical Stylistic Analysis Abdul Aali	53-68
Transaction Structures of some Mosuli Arabic Casual Encounters during Covid- 19 Pandemic Hussein Ahmed Khudhier & Nashwan Mustafa Al-Sa`ati	69- 86
Les stratégies de l'enseignement / apprentissage de l'oral Rsha Adnan Al-Tai & Dara Hassan Taha Al-Sinjari	87- 102
The Pragmatic Functions of Propaganda Techniques in Al-Abadi's Selected Political Speeches Eba' M. Yahya Al-Rassam & Riyadh Ameen Hussein	103-122
La création du langage dans L'Ecume des jours de Boris Vian Hassan Moayad Abbas & Ilham Hassan Sallo	123- 140
Métaphore : Figure royale dans »Les Fleurs du Mal « de Baudelaire Hanan Hachim Mohammed S'aïd & Tawfik Aziz Abdullah	141- 148
Legitimization through Proximity in Anti-Immigration Speech Oday Talal Najeeb & Marwan N. Tawfiq	149-158
Linguistic features of scientific texts in translation Ayman N. Abdul Majeed & Layth N. Muhammed	159- 172
A Sentiment Analysis of Adverbs and Adjectives Halah Abdulelah Mohammed & Lubna Zuhair Mahmood & Zainb Ammar Hashim	173- 212
Recep Hamdi Şükür Berberoğlu'nın Bazı Şiir ve Hoyratlarından Hareketle Kerkük Ağzı ile Türkiye Türkçesinin Ünsüz Sesler Bakımından Karşılaştırılması Safaa Sidiq Qalanji	213- 248

***Recep Hamdi Şükür Berberoğlu'nın Bazı
Şiir ve Hoyratlarından Hareketle Kerkük
Ağız ile Türkiye Türkçesinin Ünsüz Sesler
Bakımından Karşılaştırılması***
Safaa Sidiq Qalanji *

تأريخ القبول: 2022/3/7

تأريخ التقديم: 2022/1/15

ÖZET1:

Irak Türkmenleri ağzının Türk lehçe, şive ve ağızları yanın da önemli bir yer tuttuğu araştırmacılar tarafından her ne kadar anlaşılmışsada bugüne kadar bu husuta geniş bir araştırma yapılmış değildir . Elimizde bulunan araştırma Irak Türkmenleri'nin yoğun olarak bulundukları Kerkük ağzı, sesiz harf özellikleri yönünden bütün anlamıyla ortaya koyması ve Türkmen ağzının söz varlığının tespiti bakımından çok önemlidir. Bu çalışmada bazı şiirleri ve hoyratları çevri yazıya aktarırken TDK'ce Benimsenen çeviri yazı sistemini esas aldım.

Türk Dünyası edebiyatları içerisindeki yeri hakkında okuyucuya fikir vermesi bakımından da bir kaynak niteliğindedir .Kerkük'ün kültür tarihi bakımından yaptığı çalışmalar ve ortaya koyduğu eserlerle büyük hizmeti olan büyük araştırmacı Ata Terzibaşı olmuştur. Kerkük ağzını ilim alemine ilk tanıtan da Prof. Dr. Sadettin Buluç olmuştur. Daha sonra Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun, Prof. Dr. Hamza Zülfikar ve Azerbaycan bilginlerinden Prof. Dr. Gazenfer Paşayif'i zikr edebiliriz. Kerkük Türklerinden ise, Prof. Dr. Çoban Hıdır Beşirli, Prof. Dr. Hidayet Kemal Bayatlı, Doç. Dr. Hüseyin Şahbaz Kerkük ağzı ile ilgili doktora tezler hazırlamışlardır.Şiirimizin bir duygu ve düşüncüyü özgün yollarıyla dile getiren , amaçlı şiirlerdir . Hoyrat kendine özgü (özel) müzüğünü ile mertlik havası uyandıran , sevdâ gurbet , sevinç keder , yas , yurt sevgisi , kin ve benzer duyguları işleyen , sanat kavramının klasik

* Asst.Lect/ General Directorate of Education of Kirkuk / Open College of Education / Kirkuk / Iraq.

unsurlarıyla beslenmiş bir edebiyatıdır . Hoyrat bizim Irak Türkmen Edebiyatında çok geniş yer tutar yüksek sanat anlayışı ve ayrıca duygusunun bir sonucu olarak edebi sanatların varlığını kayıtlar eder.Kerkük ağzını inceleyip yazı ve konuşma dilini karşılaştırıp derinliklerine inerek bugüne kadar kapalı kalmış birçok yönlerini net olarak ortaya koymaktadır. Çalışmada Irak Türkmen Edebiyatı'nın önemli şairlerinden olan Recep Hamdi Şükür Berberoğlu'nun basılmamış bazı şiirlerinden ve hoyratlarından Kerkük ağzı ile Türkiye Türkçesinde sessiz harflerin özelliklerini, çalışma olarak seçmesinin başlıca nedenleri, doğum yeri ve aile memleketimiz olması, ağız özelliklerini daha yakından tanımamız ve Türkoloji sahasında yeterli olmasa bile, bir boşluğu doldurma sebeplerine dayanmaktadır.

Türkmen halk edebiyatını özet bir şekilde açıklayıp halk edebiyatı dalları hakkında bilgiler sunulmuştur. Daha sonra , derlemiş olduğum şiirlerin ses bilgisini incelemeye çalıştım. Kerkük ağzını standart Türkiye Türkçesiyle örnek vererek karşılaştırmaya çalıştım , şiirleri, hoyratları Kerkük ağzına sadık kalarak çevri yazıya çevirdim . Şiirlerde geçen kelimelerden standart Türkiye Türkçesine göre sözçük yaptım. Çalışmanın sonuna oldukça bir kaynakça eklenmesine çalıştım. Bu çalışmanın gerçekleşmesinde değerli Ayşe İhsan Bayrakdar öğrencime , şairin kendi basılmamış bazı hoyratlarını , şiirlerini bana getirerek yardımıyla daha sonra aileme çok şükranlar sunmaktayım .

Anahtar Kelimeler: Türkçe ; Kerkük Ağzı ; ses bilminde sessiz harflerin özellikleri ; konuşma ve yazı dili ; ses bilimi

Cevri Yazı İşaretleri

ğ : arka damak g'si ğ

h : gırtlak h'sı ح

h : arka damak h'sı ح

q : arka damak k'sı ق

w : و

‘ : ayın sesi ع

t : t ile d arası ünsüz

b : b ile p arası ünsü

ā : uzun a

- ä : a ile e arası bir ses
ā : uzun a ile e arası bir ses
ē : uzun e
ê : kapalı e
ẽ : uzun kapalı e
ō : uzun o sesi
õ : uzun ö sesi
ó : o ile ö arası ünlü
î : kısa ı sesi
ï : ı ile u arası ünlü
ĩ : i ile ü arası ünlü
î : kısa i sesi
Ø : ünsüz düşmesi
√ : ulama
< , > : gelişme yönünü gösteren ok

GİRİŞ

Irak Türkmen Edebiyatının,halk kimliğinden biri olan "şair" ezelden beri var olduğu gibi günümüzde taşınan bir armağandır. Burda bizlerin boyunua düşen görev bu halk kimliğini eb gözde ve iyi bir şekilde korumaktır.

Irak Türkmenleri çok zengin sözlü ve yazalı edebiyatı geleneğine sahiptir. Dün olduğu gibi bugün de bu geleneği devam ettiren edebiyatçılarımız, edebiyatımızı hoyrat, türkü ve yerli ağızla, diğer türlerle, halk edebiyatı örnekleri ile işlemiştir. Ancak çeşitli zamanlarda Türkmenlerin kendileri gibi, yazılı ve sözlü edebiyatı da baskı altına alınmıştır.Bugün cumhuriyetimizin sağladığı hürriyet, adalet, birlik ve beraberlik havası sayesinde o eski baskılar kırılmış yerine bir fikir ortamı doğmuştur. Bu arada eski edebiyatımızla yeni edebiyatımız arasında konu, tarz ve işleyiş bakımından büyük değişiklikler olmuştur. Bir örnek vermek gerekirse divan edebiyatının belirli kalıp ve konuları değişmiştir. Genç şair ve yazarlarımız şiirde ve nesirde yenilikler yaparak,eserlerşnde sosyal konuları işlemişlerdir. Toplumların yol göstericileri aydınlardır. Onların fikirleri bu edebi eserlerde işlenerek bizim düşünce dünyamızı aydınlatır, topluma insanlığa yol gösterir.Bu eserimizde tanıttığımız Türkmen şair ve yazarlarımızdan başka bir çok değerli

şair ve yazarlarımız vardır.onları bir kitapta değil cilt cilt kitaplar anlatamaz.Biz, bu eserlerimizde edebiyat meraklılarına onları aydınlatıp,yol gösterecek,ruhlarını okşayacak kadar bilgi vermeyi amaçladık .Irak Türkmenleri arasında son yüzyıldan bu yana,kültür ve edebiyatımızı yüceltmek için yaşadıkları uzun yıllarda durmadan çaba gösteren şair ve yazarlarımızın göz kamaştırıcı ,düz yazı ve şiir türlerinde şaheserler,bugün olduğu gibi gelecek kuşaklar için de bitmez tükenmez en güzel örnekten başka ,en değerli kaynaklar olacaktır.⁽¹⁾

Irak Türkmenlerin yerleşim bölgesi Irakın Kuzey Batısında bulunan ve büyük bir Türk merkezini teşkil eden Telafer'den başlayarak Güney Doğuda bulunan Bederyeye kadar uzun bir hat üzerinde yer almaktadır .

Bu Türk bölgesinin içine başta (Kerkük ve Erbil vilayeti olmak üzere Kifri , Tuzhurmatu , Altın Köprü , Tavuğ , Hanekin , Karatepe , Kızlarbat) gibi yüzlerce şehir,kasaba ve köy girmektedir.⁽²⁾Türkmenler Irak coğrafyasına yerleştikten sonra zaman içinde yeni unsurlara kaynaştı ve daha çok kentleşti. Dolayısıyla yeni şartlara uygun bir edebiyatın doğması da normaldir.⁽³⁾

Irak Türkmenlerinin dil ve edebiyatlarına toplu olarak göz atacak olursak , uzun çağlar boyunca geniş ve görgemli bir edebiyat varlığımızın bulunduğu tarihi bilgilerle saptamış oluruz.Fakat ne yazık ki bu zengin kültür hazinesi varlığımızı tamamlayıcı olarak ustaca işlenmediğini ve bunun ancak son (19.) yüz yılda daha fazla ele alınmıştır.Türkmen edebiyatının (16.) yüz yılda geliştiğine dair bir çok diller bulunmakta ve komşu ülkeler ile dil ve kültür birliği ilişki ve bağların sıkı bir şekilde olduğu görülmüştür . Fakat son zamanlarda yirminci çağın ortalarına doğru bir takım edebiyat yazarları ve araştırmacılar edebiyatımızın varlığını meydana koymak yolunda uzun çabalar harcıyarak bu zengin edebi yapımızı

(1)BEHÇET,Şakir Muhsün,Irak'ta 20.Asır Türkmen Edebiyatı ,İstanbul ,1.Basım Ekim 2008,s.14-15.

(2)HÜRMÜZLÜ,Habip,Kerkük Türkçesi Sözlüğü,Kerkük Vakfı,İstanbul,2003,s.13.

(3)KÜZEÇİ,Şemsettin,Kerkük Şairleri,1.Baskı,1.C,Dünya Genç Türk Yazarlar Birliği,Ankara 2006,s.14 .

yeniden değerletmek için sık sık çalışmalarını ve incelemelerini sürdürmüşlerdir.⁽⁴⁾

Kerkükte yetişen şairlerin hayatını ve eserlerini toplu olarak bir arada görmek imkansız gibidir bu şairlerin basılmış bazı eserlerine de nadir olarak tesadüf edildiğinden kendilerine ait yazılar pek azdır . Bu memleketin yetiştirdiği yüzlerce şairden ancak bir kaçının eserleri basılmamıştır ki buda sahiplerinin memleket haricine çıkmaları veya mensüp bulunmakları ileri gelen zevatın teşebbüsü ve yahut da bir kısım kültür sever kimselerin gayretiyle olmuştur.⁽⁵⁾

Irak Türkmen Edebiyatı'nın önemli şairlerinden olan "Recep Hamdi Şükür"(Berberoğlu) 1967 yılında kerkük'e bağlı "Tazehurmatu" ilçesinde dünyaya gözlerini açmıştır. İlk ve ortaokulunu bitirdikten sonra endüstriyel bisesine girmiş ve eğitime arada devam etmiştir. Eğitimini yüksek puanla bitirip kerkük teknoloji enistütüsüne alınarak öğretimini sürdürmüştür.

Akademik başarısı kerkük teknoloji mezunu tekniksel diplomasını almıştır. Kerkük petrol şirketinde çalışmaktadır.15-16 yaşlarındayken yazma ilişkisi başlamış genç yaşlarda şiire olan hevesi başlamıştır. Dinlediği birkaç şairin, şiirlerini ezberlemiştir. Fuzuli, nesimi mehmet sadık,hicri dede, hızır lütfün gibi değerli şairlerin şiirlerini okuyup, esinlenerek şiire karşı bir ilgisi uyanmıştır. Sosyal durumu ise evlidir 4 erkek 1 kız babasıdır. Hayatını şiire ve horyata adamıştır.Tazehurmatu'da birlik sorumlusu olarak hayatını devam ettirmektedir. Şairin en önemli amacı, diplomasını aldıktan sonra vatan'a millet'e hizmet etmektir. Birçok festivale katılmış ve takdirnameye hak kazanmıştır. En önemli ödülü "Işık Edebiyatçılar Grubu" ndan şiir yarışması ödülüdür. 2016 yılında katıldığı bir şiir etkinlikge katılmış final yarışmacılardan biri olmuştur.Irak Türkmen Edebiyat şairlerinden olan Recep Bereberoğlu, 1984 yılında ilk olarak horyat yazmaya başlamıştır. Bunun yanı sıra (gazal,hece) yazmaya başlayan şairimiz,Türkmen (yurt) gazetesinde şiirlerini ve kasidelerini yayımlamaya

(4)SARIKÂHYA,Kasım Muhammet, Irak Türkmen Edebiyatı Tarihi,1. şiirler,Bağdat,1978,s.5.

(5)TERZİBAŞI,Ata,KERKÜK ŞAİRLERİ KİTABI,birinci kitap1/2 ciltler,YURD GAZETESİ, 3/4/1987,s.9.

başlamıştır. Türkmen şairimiz adını duyurduktan sonra ülkede yapılan birçok şiir festivaline katılmış birden fazla sayıda ödül ve takdırname almıştır ayrıca "Türkmeneli ve Türkmeniye Alırakiiye" televizyon kanallarına katılmış, adından söz ettirmeyi başarmıştır.yutdışında katılımı olmamıştır.

Milli ve Uluslarla ilgili şiirleri vardır, Gazal ile ilgili 4 civarında divanı vardı fakat daha basılmamıştır. Bir dönem Peygamber Efendimiz (S.A.V)ve ehlibeyti üzerine yazılan şiirlere yönelip kendiside yazmaya heveslenmiştir.

Ağıt ve Medhiye şeklinde 5 dış satımı vardır. Bunları kardeş gibi bildiği (Naki köylüoğlu) ile birlikte çıkarmışlardır. Şairimiz ayrıca Tazehurmatu ilçesinde bir birlik sorumlusudur.Kekük'ten Tazehurmatu'ya döndükten sonra" Tazehurmatu Şairleri Birliği" adında bir birlik kurmuştur. Şimdiki yeri (Taze gençlerbirliği) en iyi tazehurmatu şairlerinin katılımları için kurulmuştur.

Vatan sevgisi, yurt, insanlık, hükümlük Peygamber Efendimiz(S.A.V) ve ehlibeytinin sevgisiyle ilgili şiirler yazmıştır.Yayımlanan veya basılan kitabı yoktur. Türkmen şairinin asıl amacı, hayata, vatana, halka ve milletçiliğine hizmet etmektir. Bütün aç gözlülere karşı çıkmak,zulüm ve baskından uzak tutmaktır.⁽⁶⁾

Recep Berberoğlu'yla bir Röportajı.

"yurt" dergisinde olan röportajı"

Irak Türkmen Edebiyatının gözde şairlerinden Recep Bereberoğlu'nun hakkında bilgileri belirtmiştik. Burda yurt dergisinde olan röportajı ele alacağız.

Recep Berberoğlu şiirle ilişkisini nasıl kurmuştur? Sorusuna şöyle cevap vermiş.

15-16 yaşlarındayken şiir olan hevesim başlamıştır. En çok dinlediğim ve okuduğum şairler ise , Fuzuli, Hicri dede, Hızır Lütü, Mehmet,sadık idi. Bu değerli şairlerimizin, şiire olan hevesimin, etkisi altına kalarak şiire ilgim kurulmuştur.

En çok kimleri okursun? Sorusuna

-Namık Kemal, Tefik Fikret, Mehnet Akif Ersoy, Samad Vurgun'dur .cevap vermiştir.

(6)BERBEROĞLU,Recep,kendisinden alınan bilgiler,2019.

Şiire merakın olmasaydı ne olurdu?

-Futbolcu olurum.

Beğendiğin ve etkisiyle yaşadığın bir şiir ve şair haniğsidir?

-(Tali'm) adında büyük şair Osman Mazlum'a ait olan bir şiirin halâ etkisinde yaşıyorum demiştir.

Okumasını ümit ettiğin bir kitap?

-Abdullatif Benderoğlunun (Azerbaycan şiiri) adlı kitabını okumayı çok arzuluyorum.

Şiirden başka sevdiğinin aktivite nedir?

-Saz çalmak.

Gelecek için ümitlerin insan, şair. Öğrenci olarak ayrı ayrı nedir?

-savaşın sona ermesi ve barışın sağlanması şiir alanında başarı sağlamk ve enistetüden yüksek puanla düplamamı alıp yurt ve milletime hizmet etmekte başarılı olmaktı.

Sizin için bu sözler ne anlama gelir?

-çiçek= Yeni kalkan nazenin bir kız.

-Aşık = Öncesi bal sonra içilmeyen ağı.

-Aydınlık= Uçmaktan açılan bir kapı.

-Ümit= Gönülleri saran çember.

-Mutluluk =Gönüllerin tek arzusu.

-Diploma= Yıllarca harcanan ömür kazancı.

Görüşmemizin sonunda senden yayınlanmayan şiir ve horyatlarından bir parça istiyoruz.

tüm okulara saygılarımla armağan ediyorum.

 Kul ağasın

 Sormuru kul ağasın

 Gewlime şiwan düşb

 Gelin bir kulaş asın.

Son olarak bu tez konusunun seçimindeki amaç , Irak Türkmen edebiyatı sahasında ve Kemal Mustafa Dakuk' lu hakkında araştırma yapmak isteyenlere sağlıklı ufacık bir kaynak oluşturmak ve şairin hakkında bir başvuru eseri vücuda getirmektedir.Diğer yandan Irak Türkmen edebiyatının önemli bir şairinin,hayatını ve edebiyatla ilgili anlayışını bütün Türk dünyasına tanıtmaktır.(⁷)

ÜNSÜZLER (consonants)

(7)Bayraktar,İhsan,şairin yakın arkadaşından alınan bilgiler.

İnceleme alanımıza giren ağızda , Türkiye Türkçesi yazı dillinin tüm ünsüzleri görülür . Ancak Kerkük ağızında yazı dilimizde olmayan bazı ünsüzler de bulunmaktadır .

ğ (Ğ) ünsüzü :

Art damakta telaffuz edilen bir “ g ” sesidir. Bu ünsüz Kerkük ağızında ve yabancı kelimelerde bulunan , kelime kökünde sıklıkla görülür :

yığım´ yığım´ , yediğim´ yediğim´ 1/3 , doğru´ doğru´ 2/2 , boşluğu´ boşluğu´ 4/1 , dudağın´ dudağın´ 6/1 , Bağdat´ Bağdat´ 8/8 .

h (ح) ünsüzü :

Nefesli bir gırtlak ünsüzüdür. Daha çok alınma kelimelerde görülür . Kerkük ağızında da çok yaygın kullanılan, ve yabancı kelimelerde görülmektedir.⁽⁸⁾

hakkını´ hakkını´ 1/3 , hürmet´ hürmet´ 2/6 , harnan´ haremnden´ 3/3 , halın´ halin´ 5/1 , mahsulında´ mahsulunda´ 6/7 , hapsi´ hepsi´ , bühnen´ iftira´ 6/8 , sehipsiz´ sahipsiz´ 8/14 .

h (ح) ünsüzü :

Anadolu ağızlarında bulunduğu gibi , Kerkük ağızında da çok yaygın kullanılır genellikle yabancı kelimelerde görülür . Hırıltılı , sızıcı ve sedasız bir arka damak ünsüzüdür :

nahsını´ hangisini´ 1/2 , her´ hayır´ 1/9 , yandırmah´ yandırmak´ 2/7 , bahmıyan´ bakmıyan´ 3/1 , çoğ´ çok´ 3/3 , görünürh´ görünüyoruz´ 4/3 , oğşardîw´ okşardın´ 4/6 , hasāra´ ziyan´ 5/3 , bahtıhcam´ baktıkcam´ 6/3 , bah´ bak´ 7/7 , tārîhe´ tarihe´ 8/1 , koydîh´ koyduk´ 8/4 .

k (ك) ünsüzü :

Sedasız ,patlayıcı bir arka damak ünsüzüdür. İnceleme alanımıza giren Kerkük ağızında ve yabancı kelimelerde görülür. Türkçede “ k ” sesi “ o ” ye dönüşür.⁽⁹⁾

(8)ERCİLASUN,A.Bican,KarsİliAğızları(SesBilgisi),Ankara1983,s.(100)de(h).Kar:ERT EN,Münir,Diyarbakı

Ağız (İnceleme,Metinle, Sözlük),TDK yayınları No: 556, Ankara 1994,s.(6)da(h)

(9)ŞAHBAZ,Hüseyin, Kerkük Ağızı,Doktora Tezi,İstanbul 1979,s.428(Basılmamıştır).

karşında 'karşında' 1/1 , kaçtım 'koştum' 1/7 , karanlıh 'karanlık' 2/2 , kalmadı 'kalmadı' 2/4 ,
tekdir 'takdir' 3/2 , konşi 'komşu' 4/10 , halkçın 'halk için' 5/5 ,
'âşik' aşık' 6/7 , kalsın 'kalsın'
7/4 , kanıma 'kanıma' 8/17 , faqlar 'tuzak' 8/22 , hāk 'hak' 8/29 .

w (و) ünsüzü :

ewimde 'evimde' , wërim 'verim' 1/4 , dewlet 'devlet' 2/3 , wur 'vur'
3/3 , sorardîw 'sorardın'
4/5 , çewirîb 'çevirip' 4/9 , elwanın 'elvanın' 6/5 , war 'var' 8/3 .

t ünsüzü :

“ d ” ile “ t ” arasında bir sestir kelime sonunda gelir , ünlü ile başlayan bir ek aldığı zaman “ d ” ’ ye dönüşür :
Mert 'mert' 8/15 .

b ünsüzü :

“ b ” ile “ p ” arasında bir sestir kelime sonunda gelir , ünlü ile başlayan bir ek aldığı zaman “ b ” ’ ye dönüşür :
cawāb 'cevap' 1/8 şehēbsiz 'sahipsiz' 2/3 öpîb 'öpüp' , 4/6 , oḥşayıb 'okşayıp' 4/7 , heḥ 'hep' 5/2,
kawkāb 'uzay' 6/3 , şehēbsiz 'sahipsiz' 8/14 , tikîb 'tikip' 8/16 .

SES AKTARIMI (YER DEĞİŞTİRME)

Kelime içinde seslerin birbiriyle yer değişmesi olan bu olayı , Anadolu ağızlarında ve diğer Türk ağızlarında olduğu gibi , Kerkük ağızında da yerleşmiş olaylardır. Bu olayın önemli sebebi , ünsüzlerin karşılaşmasından doğan zorunlukları gidermek amacına dayanır . Ayrıca hece başlarında patlayıcı dudak ünsüzlerinin , sızıcı ünsüzlerden daha çok tercih edilmesi özelliğini de ekliye biliriz.⁽¹⁰⁾
üzümü 'yüzümü' 1/4 , torpağında 'toprağında' 2/8 , öge 'öne' 3/1 , nene 'anne' 4/5 , kiprikten 'kirpikten' 8/12 , köskā 'göğse' 8/19 , gewlîm 'gönlüm' 8/14 .

ÜNSÜZ UYUMU

Kerkük ağızında ünsüz uyumu Türkiye Türkçesinde olduğu gibi kelime sonunda “ b , d ” ünsüzleri görülmemektedir.Yalnız bazı

(10)BEŞİRLİ,Çoban,İrak Türkmen Ağızları,Doktora Tezi,İstanbul 1979,s.184.

yabancı kelimelerde daha çok özel isimlerde kelime sonunda görülür :

‘Ähmed’ Ahmet’ ,meded’ medet’ 1/1,dadı’ tadı’ 4/2 , daşı’ taşı’ 7/9, daş’ taş’ 8/4 .

Kerkük ağzında “ c , g ” ünsüzleri kelime sonunda bulunmaz .Yalnız bazı genellikle tek heceli kelimelerde görülür:

Beg’ bey’ , egmezdim’ eğmezdim’ 1/8 , hisablar’ hesaplar’ 3/4 , egrî’ eğri’ 3/3 , ekmegiyden’ ekmeğiyden’ 8/2 .

ÜNSÜZ BENZEŞMESİ

Bir dil birliğinde yan yana gelen veya aralıklı olarak bir arada bulunan iki sestən birinin diğerine tesir ederek onu kendine benzettiği böylece iki sesin birbirine benzeştiği görülür.⁽¹¹⁾

Sözcüklerin iç seslerindeki çift ünsüzlerden birinin düşmesiolyıdır. Kerkük ağzında ilerleyici ve gerileyici şekillerini görmekteyiz. Bu bakımdan Kerkük ağzındaki benzeşme örneklerini iki ana başlık altında inceleyeceğiz.⁽¹²⁾

Ünsüz benzeşmesi olayı tüm Anadolu ağızlarında olduğu gibi çalıştığımız Kerkük ağzında da ilerleyici ve gerileyici olmak üzere iki türdür :

A)Gerileyici Benzeşme :

Bir sözcük içinde bulunan iki ünsüzden sonra gelen ünsüzün öncekini kendisine benzeştirmesi olayıdır. Şiir ve hoyratlardan örnekler şunlardır :

rl > ll :

sürüller < sürürler 8/27 . balallar < bakarlar.⁽¹³⁾

zs > ss :

inanmassaw < inanmazsan.⁽¹⁴⁾

k>ss:

essük <eksik

nb > mb :

sümbül < sünbül 6/3 , ombeş < onbeş 8/8.⁽¹⁵⁾

(11)KORKMAZ,Zeynep,Güney-BatıAnadoluAğızları(SesBilgisi),TürkTarihBasımevi,A nkara1956,s.162.

(12)ŞAHBAZ,Hüseyin,age.,s.451.

(13)ERCİLASUN,A.Bican,Kars İli Ağızları(Ses Bilgisi),TDK Yay.,Ankara 1983,s.12.

(14)EDİP,Kemal,Urfa Ağzı,TDK Yay.,İstanbul 1945,12.

l>ss:

assın < alsın 7/3 , kıassın < kalsın 7/4 .

B)İlerleyici Benzeşme:

Bir sözcükte bulunan ünsüzlerden önce gelen ünsüzün sonrakini kendisine benzetmesi olayıdır. Bu ünsüzler yayan veya uzak olabilirler. Bu ilerleyici benzeşmelerin örnekleri şunlardır:

nd>nn:

sennen < senden 1/1 , elınnen < elinden 5/4 , ‘āleminnen < aleminnden 6/7 , günnen < günden 8/3 ağzınnan < ağzından 8/18.⁽¹⁶⁾
kömnegı < gömleği .

nr > nn :

sohınnam < sokunurım .

ln>ll:

allımdaki < anlımdaki

nl>nn:

dinnewın < dinleyin

ÜNSÜZ İKİLEŞMESİ

Kerkük ağzında dikkati çeken özelliklerinden biri de ünsüz ikizleşmesidir. Aşağıda vereceğimiz örneklerden de anlaşılacağı gibi bu özellik çok ileri bir aşamadaır :

eyyice’ iyice’ 1/3 , ‘äyyibımmı’ ayıbımı’ 1/5 , fākķır’ fakir’ 1/4 , köppek’ köpek’ 8/30.⁽¹⁷⁾

ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ

b > m :

Türkçede başlangıçtan beri görülen bu değişme Batı Türkçesinin ilk dönemlerinde de görülmüştür. Eski Anadolu Türkçesi devrinden sonra Osmanlı sahası “ b ” , Azeri sahası ise “ m ” ’ yi tercih etmiştir.⁽¹⁸⁾

men < ben 1/2 , menım < benim 6/9 , mende < bende 6/10.⁽¹⁹⁾

(15)URFALI,Edip,Urfa Ağzı,TDK Yay.,İstanbul 1945,s.23.GÜLER,Zülfü,Harput Ağzı, Elazığ Belediyesi

yayınları,Elazığ 1992,29.

(16)KORKMAZ,Zeynep,Güney,age.,s.73.

(17)TEKİN,Talat,Türk Dil ve Lehçelerinde Ünsüz İkizleşmesi,SBB D III/1,Hacettepe Ün Yay.,Ankara

1971,s.1-8.

(18)ŞAHBAZ, Hüseyin,age.,s.434.

(19)ERCİLASUN,A.Bican,age.,s.116.

p > b :

Kerkük ağzında kelime başında “ b ” sesi , Anadolu Türkçesinde , eski Anadolu Türkçesinde ve Azeri Türkçesinde olduğu gibi tonlaşmamıştır.⁽²⁰⁾

barmaḥ < parmak , bazar < pazar.⁽²¹⁾

y > g :

beg < bey , gene < yine .

v > g :

Kerkük ağzında tamamen Türkçe kelime tabanlarında iç seste ve pek çok ortak kelimede görülür . Ayrıca v > g değişmesi Kerkük ağzında , Eski Anadolu Türkçesindeki şekillerin korunmasından ibarettir.⁽²²⁾

söger < söver

d > t :

Kelime başında bulunan “ t ” ünsüzü , Türkçede “ d ” ’ ye dönüşür:

Tikâna < dikâna 8/12 tökipti < döküptü 8/16

t > d :

Kerkük ağzında Türkçe kelimeleri başında görülen t>d değişmesi Eski Anadolu Türkçesindeki şekillerin devamıdır.⁽²³⁾

datmadım < tadmadan ’ 1/9 , daşı < taş 7/9 , daş < taş 8/4 , duz < tuz 8/10 dırnahtan < tırnaktan 8/18

c > ç :

awçıyih < avcıyız 8/3 , awwçının < avcını 8/24.⁽²⁴⁾

s > ç :

kaçtım < koşarım 1/7 , çaşar < şaşar .

k > ḡ :

(20)BEŞİRLİ,Çoban,age.,s.189.

(21)KORKMAZ,Zeynep,Güney,age.,s.59.

(22)BEYSANOĞLU,Şevket,Diyarbakır Ağzı,Ankara 1966.(Diyarbakır Halkevi Yay.)
T.: Ali Rıza

Önder,TD,VXII/196 (1968),s.27. BEŞİRLİ,Çoban,age.,s.190.

(23)TİMURTAŞ,F.Kadir,Eski Türkiye Türkçesi XV.
yüzyıl(Gramar-Metin-Sözlük),Enderun Kitabevi,
İstanbul 1994,s57.

(24)ERTEN,Münir,Diyarbakır Ağzı(İnceleme ,Metinler,Sözlük),TDK yayınları No:556
Ankara 1994,s.13.

Kerkük ağzında hırıltılı “ h ” sesi , Doğu Anadolu ağızları ve Azeri Türkçesinde olduğu gibidir . Bu ses İstanbul Türkçesinde “ k ” ile telaffuz edilir :

karanlıh < karanlık 2/2 , baħmıyan < bakmayan 3/1 , yoħsa < yoksa 4/2 , baħardîw < bakardın 4/6 , ƙalħardı < kalkardı 6/2 , baħtıħçam < baktıkçam 6/3 , arħa < arka 7/6 , oħımız < okumuz 8/3.

g > k :

Kerkük ağzında da Eski Anadolu Türkçesinin doğu kısmında olduğu gibi kelime başında “ k ” sesini korumuştur.

köskîw < göğsün 8/26 köskä < göğse 8/19.⁽²⁵⁾

h > ħ :

ħätııyçîn < hatrı için 1/4 , ħäbärdar < haberdar 3/1 , taħtın < tahtın 6/2 , ħızmetсіz < hizmetсіz 7/7

k > ƙ :

ƙarşında < karşında 1/1 , ħäƙƙıñı < hakkımı 1/3 ƙucaħ < kucak 2/1 , ƙardaş < kardeş 2/6 , ƙuşlar < kuşlar 3/4 , ƙollarım < kollarım 4/2 , ƙalma < kalma 5/4 , ƙalħardı < kalkardı 6/2 .

g > ƙ :

ƙonca < gonca .

h > ħ :

Kerkük ağzında geride boğumlanan “ h ” sesi Anadolu ağızlarında ve Azeri Türkçesinde olduğu gibidir :

ħaram < haram 1/1 , ħäƙ < hak 1/8 , seħebsız < sahipsiz 2/3 , ħaldadı < haldedir 4/4 , maħsulında < mahsulunda 6/7 , ħalıımız < halımız 8/6 .

n > k :

görükmîrî < görünmüyor .

ğ > g :

egmezdim < eğmezdim 1/8 , değışilmez < değışilmez , egrî < eğri 3/3 , yüksege < yükseğe 6/2 , düğünî < düğünü 6/11 , değı < değil 8/29 .

n > g :

öge < öne 3/1 , ögiyce < önüyce 8/9 .

(25)BEŞİRLİ,Çoban,age.,s.193.

m > n :

Bu değişiklik Eski Anadolu Türkçesinde olduğu gibi Kerkük ağzında da görülmektedir

konşim < komşum 1/8 , konşi < komşu 4/10 .

l > s :

assın < alsın 7/3 , kassın < kalsın 7/4 , 8/7 .

n > ğ :

Kerkük ağzında birkaç kelimelerde görülür :

Yalgız < yalnız .

r > l :

Bu ünsüz değişmesi geniş zaman kipinin çokluk 3. şahıs çekiminde “r” sesi “l” ’ ye dönüşür :

sürüller < sürürler 8/27 .

d > n :

elinnen < elinden 5/4 , mennen < benden 6/5 , ‘āleminnen < aleminden 6/7 , günnen < günden 8/3.

l > n :

annatîm < anlatım . allımdaki < anlımdaki

ğ > ğ :

yediğim < yediğim 1/5 , sāġımın < sağımın 1/7 , yağışlara < yağışlara , boşluğu < boşluğu 4/1 , Berberoġli < Berberoġlu 6/14 , Bağdat < Bağdat 8/8 .

g > ğ :

ġemîw < gamın 7/2 , ġeme < game 7/7 .

y > ğ :

biġim < bıyıġım 1/5 .

y > n :

parānî < parayı 1/3

n ~ y > w :

Bu değişme Kerkük ağzında 2. şahıs iyelik eki ekleriyle şahıs zamirlerinin 2. şahısların genetif halinde ve bazı fiil kiplerinin teklik ve çokluk 2. şahıs çekimlerinde geçer :

hayattaydıw < hayattaydın 4/4 , arardıw < arardın , étmezdıw < etmezdin , söziwe < sözüne 4/5 , ardıwca < aedıyca 7/1 , ġewlîm < gönlüm 7/4 , külîw < külün 8/7 .

v > w :

ewimde < evinde , wèrim < verim 1/4 , dewlet < devlet 2/3 ,
wèrmez < vermez 3/1 , ewî < evi 4/3 , wırdıw < vurardın 4/7 ,
wafasız < vefasız 5/3 , ewwel < evvel 6/9 , war < var 8/3 .

ÜNSÜZ TÜREMESİ

Kelimelerin ön iç ve son seslerinde , kelimenin aslında olmayan bir ünsüz türemesi olayıdır.⁽²⁶⁾

Kerkük ağzında , ünsüz türemesinin sebebi genel olarak ünsüzlerin boğumlanma karakterleri arasındaki zaman eşitliğine bağlıyabiliriz.⁽²⁷⁾

“ ‘ ” ayın ünsüzünün türemesi :

‘Ali ‘Ali’ 1/1 , ‘izzät ‘izzet’ 2/1 , sä ‘ädät’ saadet’ 3/5 , ‘ibretlî ‘ibretli’ 5/6 .

“ d ” ünsüzünün türemesi :

pëndır ‘peynir’ .

“ n ” ünsüzünün türemesi :

kılınç ‘kılıç’ 8/13 , bılardan ‘bunlardan’ 8/3 .

“ b ” ünsüzünün türemesi :

pambîh ‘pamuk’ 8/13 .

“ h ” ünsüzünün türemesi :

helbet ‘elbet’ 5/6 .

“ r ” ünsüzünün türemesi :

kurşagın ‘kuşağın’ .

“ y ” ünsüzünün türemesi :

hayın ‘hain’ .

ÜNSÜZ DÜŞMESİ

Kelime içinde (bir ünsüzden önce) kelime sonunda veya kaynaşma olayı ile iç seste “ r , n , l , f ” gibi akıcı ve sızıcı ünsüzler ile “ y , g , i , o , h ” gibi ünlüleşme ve sızıcılaşarak erime özelliği taşıyan ünsüzlerin kaybolması olayıdır .Ünsüz düşmesi Kerkük ağzında sıklıkla görülen bir ses olayıdır.⁽²⁸⁾

-L > Ø : Kelime sonunda “ l ” düşmesi :

deği ‘değil’ 8/29 , ça ~ çal ‘vur’ 8/19 , ge ‘gel’ 8/25 .

- l > Ø : Kelime içinde “ l ” düşmesi :

(26)KORKMAZ,Zeynep,Güney,age.,s.163.

(27)BEŞİRLİ,Çoban,age.,s.187. ŞAHBAZ, Hüseyin,age.,s.451.

(28)KORKMAZ,Zeynep,Güney, age.,s.162.

kaḡ kalk 7/5 , assın alsın 7/3 .

-k > Ø :

Kerkük ağzında birkaç kelimede son seste düştüğü görülür :
gere ' gerek ' .⁽²⁹⁾

-y > Ø :

Söz konusu Kerkük ağzında ön seste “ y ” düşmesini örnekleyen kelimeler . Azerbaycan Türkçesi ile tam bir benzerlik arz eder :

il ' yıl ' 4/10 , ürek ' yürek ' 8/25 .

-y > Ø : Kelime içinde “ y ” düşmesi :

bele ' böyle ' .

-h > Ø :

Helbet ' elbet ' 5/6 .

-r > Ø :

geḷi ' gelir ' 7/4 , 8/28

-n > Ø : Bu ünsüz düşmesi Kerkük ağzında iç ve son seslerde görülür :

sora ' sonra ' 4/9 .

MONOFTONG

Azeri Türkçesinde izine rastladığımız monoftong ,Irak Türkmen ağızlarında da bu hususun var olduğunu aşağıdaki örnrklerden de görmekteyiz.⁽³⁰⁾

gəwlimiz ' gönlümüz ' 4/5 , gəwlim ' gönlüm ' 7/1 , nene ' anne ' 4/1 , 4/2 nece ' nasıl ' 1/1 seleştim ' konuştum ' 1/6 , naḡsını ' hangisini ' 1/2 , èdeḡ ' yapalım ' 4/5 , bəlın ' sırtın ' 4/9 , şikât ' şikâyet ' 6/12 , dème ' söyleme ' 8/15 , tēz ' çabuk ' 8/18 .

ŞİİRLER

1 BEHİLLER

1 Bilmirem ne türlü olacaḡ yarın
Karşında ne türlü durum yā ' Ali
Haram lükmaydan doldurdım qarın

(29)BAYATLI,Yahya Kemal, age.,s.356.

(30)DİLAÇAR,Agop,Türk Diline Genel Bir Bakış,TDK yayınları,Türkiye1964,s.44.

Sennen nece meded sorim yā ‘Ali

2 Naḥsını zikr ʿēdīm yoḥ bir ‘āmālīm
Paraydī dünyada bir tek emelīm
Men öz elimnen yıḥtım tāmālīm
Kimlerçin boynumı burum yā ‘Ali

3 Bacı kardaşımı mirastan ʿettīm
Bacının ḥāḳḳını eyyice yēdīm
Türbem düşünmedim parānî tuttım
Ziyana dönderdīm kârım yā ‘Ali

4 Ne bir fāḳḳır tuttım ne miskin elin
Parānî görerdīm ʿewimde gelin
Ki ‘ānā ḥātriyçin kırdım dost belin
Üzümlü ne yana wērīm yā ‘Ali

5 Yēmeden içmeden bes dēdīm yığım
‘āyyibimi örter seḳkelīm bigim
Nar kabığı oldu içib yēdiğim
Bir kefen ʿetmedī warım yā ‘Ali

6 Ḥēr ile ḥeyratı unuttım çoḥtan
Dost olabilmedim bir gözi toḥtan
Cēblerim doliyken seleştīm yoḥtan
Olmadı kimseye ḥerim yā ‘Ali

7 Kaçtım ḳawaladım yıgdım yēmeden
Sāgîmın sırrını sola dēmedim
Öz özime ḳiydım mala ḳiymedim
Sēwmedim ḥaḥ kimin girim yā ‘Ali

8 Ḳonşım can çekseydi cāwāb wērmezdim
Ḥāḳ ile ḥuḳuḳa boyun egmezdim
Dünyada paradan başḳa görmezdim
Şimdī o dünyada görüm yā ‘Ali

9 Ḥēr ile ḥāyrata egmedim boyun
Amacım bes dolsin cēb ile ḳarın
Datmadım reḥetten bir sawiḥ suyin
Uşağlarçin ḳoydım barım yā ‘Ali

10 Gözüm açar açmaz he dēdīm para
Fāḳḳirden miskinnen ḳurmadım ara

Sıcılıım dolıdı defterim kara

Ataşta yanırı görüm yā 'Ali

Şiirin Açıklaması:

Şiirde herhangi bir kötülük yapan insan (Hz.) Ali'ye (r.a.) sözlerini hasretle ifade etmektedir. Yaptığı yanlışları , kötülükleri mahcub olarak söylüyor zira hayatta hiç bir şeyi doğru dürüst yapmadığı için, örneğin haram ve helal fark etmemek , kardeşlerine zulm etmek , yoksullara yardım etmemek , hayatta en çok parayı sevmek . Daha sonra pişman olup yanlışlarını anlatıyor . Ey insanoğlu kötü duygular ömür yıpratır, güzel duygular sevgi yaratır.

“Niyeti kötü olanın attığı ok kendine döner . Hz. Ali (r.a.)”

2
WAQÎ'ÎMÎZ

- 1 Tersine dolandı dünya
Şan ile 'izzât kalmadı
Yağışlara kucah açmağ
kötüye nefret kalmadı
- 2 Erenlerin ma'mur köşesi
Kaldı karanlıh ufukta
Sultanlarda doğru bir söz
Tahtlarda heybet kalmadı
- 3 Dewlet kimdir kanun kimdir
Sâkî kimdir meyhane kimdir
Namusla şerf şehbeşiz
Şaytana hâcât kalmadı
- 4 Kalmadı bâgî emelden
Dost eline gül toplamag
Bilbil dertli gül yaralı
Dillerde kıwwat kalmadı
- 5 Dost kırıldı yoldaş getti
Esti hazan rüzgârıyla
Fâkırde şükîr kânâ'ât
Zenginde mîrwet kalmadı
- 6 El kiri denilmiş mâ'dân
Dünyanın tek kudsîyyeti
Karadaş kimdir bacı kimdir

- Babaya hürmet kalmadı
7 Kalmadı eskisi gibi
Başlar üstâ mum yandırmah
‘urfe harâfet denilmiş
Ölîye rehmet kalmadı
8 Öz babamîz torpağında
Mısâfir oldîh ‘âzizim
Ğurbetimiz içimizde
Başka ğurbet kalmadı

Şiirin Açıklaması:

Şair şiirde bu günkü durumumuzu ve nasıl bir halde yaşadığımızı ifade etmektedir. Ki her şey tersi tersine olmuş büyüklerimize saygı hürmet kalmamış olması , kanunla ve dürüst konuşan kimselere alay yapmak , herhani bir işte çıkar olmayınca kardeş kardeşi dost dostu sormamak , fakirlerin şükr etmemesi , ve geleneklere adetlere önem vermemek . Bu yüzden şair bu şiiri yazarken kısaca şunu anlatmak istemiş” Cahil ile dost olma; İlim bilmez, söz bilmez, üzülsün. Saygısız ile dost olma; usul bilmez, sınır bilmez üzülsün.”

Ey insanoğlu, gözleri dönmüş bir insan büyüğünü tanımazsa, yüce rabbimde kulunu tanımaz.

“ Küçüklerimize merhamet etmeyen, büyüklerimize saygı göstermeyen bizden değildir.”

Hız Muhammed (s.a.v)

3

YEMİN ÊTME BOŞ YÊRE

- 1 Ey kardaş ol hâbârdar boş yere êtme kâsâm
Bî dünya zail dünya sonra el wêrmez nedem
Yaptığın topladığın olmayacağ nasibîn
Â‘mâlîne bahmıyan öge atmaz bir kâdâm
2 İki mankır hâtriyçîn yandırma imanını
İçme yemin boş yere rızkını êyleme kem
Hâk sana wêrdiğînnen fazla elde êtmesen
O günñ teğdirini teğdir êder hâk kerem
3 İstersen gêt başını dıwardan dıwara wur
Bir yazmışsa bir kalır değışilmez bî reğem
Harmnan egrî yoldan dağlar aşâ bilersîn
Ama bil çoğ yahundır cennet ile cehennem

4 Añıratın za etme qanatlı kuşlar için

Harmnan salıh çılmaz arı suyi olmaz zemzem

Açılarda kitablar qurılarda hisablar

Êwlat babadan geçmez hâkqını ister 'älâm

5 Bî mal mülk bî sâ'âdât sanma baş kölgesidi

Bâ'zî ni'met niqmettir insanda eder wârâm

Mewlâmın yazdığında bin hikmet tecellidir

Tefsiriñe olaşın edebilmez bir qâlâm

Şiirin açıklaması:

Şiirin amacı insanlara bildirmesi Ey insanoğlu yalan boşu boşuna yemin etme çünkü Yemin ağırdır. Yalan yemin yapmak yani bile bile yalan yere yemin etmek kebair günahlardandır. Kebair günah ise tevbe etmedikçe sahibinin azaptan kurtulamayacağı günah demektir. ... Yalan yeminin keffareti yoktur çünkü keffaretle kapatılamayacak kadar ağır bir günahdır. Örneğin yalan yeminle başkalarının hakkı alınmışsa, vev ki bu kanun yoluyla olsun, ikinci bir günah daha işlenmiş olur. Haksız yere elde edilen bu hak, sahibine ödenmedikçe tövbe ile kurtuluş olmaz. Ey arkadaş boşu boşuna and diğme emin olmadan sonuçta büyük cünaha girersin zira bu dünya fanidir hesabı ahrette verersin . Yüce tanrı bütün kullarıyçın kısmetini dağıtmış boşuna çaba harc etme iki fazla kuruş için yalan yere and diğme rızkını haram eyleme çünkü bunu hesabını ağır ödeyeceksin .

4

NENEM

1 Bilmirem ne yazım nece wasf edim

Nece bî boşluğı doldurım nene

Ne yana üzleşim ne yana gëdim

Bî hesret ataşın söndürim nene

2 Kalmıyıp bir şeyin ne duz ne dādî

Sensizliğ bizlerđ derde boyadı

Bir kuş nece uçar yohsa qanatı

Kimlerçin kollarım kaldırım nene

3 Seniz babam ewi oldi haraba

Bir damla qan düştî sanki o kaba

Düşman görünürlü dosta âhbāba

- Naḥsının dedîğın bildirîm nene
4 Nanca ḥayattaydıw dinciydî başlar
Yoḥıydı ḥesretler ğemler ataşlar
Gel gör ne ḥaldadı bacı qardaşlar
Az qalır derdîmnenn çıldırım nene
5 Arardıw sorardıw açardıw qanat
Ġewlimîz alardıw êtmezdîw ‘inat
Qoyardıw her şeye êdeḥ kânâ‘ât
Söziwe çoḥ iman kırdırım nene
6 Merḥemet göziyden bize baḥardıw
Bir sufra başına bizî yığardıw
Sorardıw sarardıw öpîb oḥşardıw
Qoyardıw başımı endîrîm nene
7 Bir suç işleseydîm dimdik durardıw
Her şeyî bizlerden tek tek sorardıw
Geh olir oḥşayıb gehte wıardıw
Qoymazdıw başımı qaldırım nene
8 Diyerdıw kimsenin ḥâqqın yeme
Sağıwın sırrını soliwa dème
Babawın üstüne ḥeket getirme
Düşmanı bizlere güldürme nene
9 Sennen sora herkes çıḥartı dilîn
Ḥâqqı olmıyana uzattı elîn
Üzüni çewirîb dönderdi belîn
Naḥsınkîn qâlâme saldırım nene
10 İşte bigün bir il oldi gideni
Bi fani dünyadan hicret edenî
Zahra’ya ḥâq qonşı eşlesin seni
Rûḥıne bin reḥmet gönderim nene

Şiirin Açıklaması:

Bu şiirde şair ölen anneye özlem sözleri, vefat eden enneye duygusal sözler söylemektedir . Bir annenin ailede ne kadar önemi olduğunu ve annenin kayıp acısını ifade etmektedir. Annesiz sofrada toplanırken yemeğin ne tadı ne tuz , uzun oldu geceler sensizliğin hayatımıza girdiğinden beridir. eeceler artık çok karanlık annem. sofranın şenliğide yok oldu , sanki bizler kanatsız kuş gibi uçamıyoruz . Evet, şimdi daha iyi anlıyorum anne senin gidişin

bana; acıdan, hasretten, gozyaşından başka hiç bir şey vermemiş
Bir şeye ihtiyacın olursa ara derdin, sana ihtiyacım var şimdi ben
kimi arıyım annem Keşke bir gün gelseydin anne şu halimize bir
baksaydın seninle ne gam vardı ne hasret sen gittin gideli bayramın
da tadı kalmadı Bana bir bayram verin ve içinde sadece annem
olsun yeter. Sensiz çok güçsüz kaldık anne üzerinden eksik etmesin
. Sensiz uyuduğum bu kaçınıcı soğuk gece seni çok özledim annem.
Ben seni kalbime sığdıramazken şimdi nasıl toprağın altına
koyacağım canım annem. Sen gittikten sonra anne diye seslenmeye
o kadar özledim ki...

Yattığın yer nur, mekanın cennet, peygamberimize komşu
olasın... Allah'ım rahmetini üzerinden eksik etmesin.

5

ARHADAŞ

- 1 Deme fiğan eylesen
Sesim o yara gider
Sonra yārın yüzünden
Halın zinhara gider
- 2 Deme gel zalım olma
Yıllar çektim nazını
Artıh zalım insanlar
Heb yüzî kārā gider
- 3 Baş wërme emekler
Bir wafasız oğriyca
Çünkü wërdiğim emek
Sonra hasāra gider
- 4 Küsende kalma melül
Dolaş bul darmanını
Artıh melül kaldıhça
Elinnen çāra gider
- 5 Tut kendin sakın düşme
Çoh yoḥsil olma birden
Çünkü yoḥsila sormaḥ
Halkçın çoh āra gider
- 6 Düşün ibretli ol sen
Tuttuḡiw yoli tanı

Çünkü yolın bilmeyen
Helbet hasāra gider
7 Biçāre gelen insan
Şu dünyanın yüzüne
Artıḥ biçāre gelmiş
Birde biçāre gider

Siirin Açıklaması:

Şiir bir tavsiye tarzı yazılmış biri arkadaşına tavsiye ederek söylüyor, hiç bir zaman zalim olma çünkü zalimlerin hiç bir zaman yüzleri toplum içinde ağ olamaz hep siyah olur, emeğini vefasız insanlar için boşa harcama sonuçta ziyan olur, her zaman kendini dimdik tut kendini yoksul gösterme zira cahil insanlar alay yapıp senden nefret ederler , bazıları dikkate alınmaya değerdir. örneğin, hayatı ve insanları fazla ciddiye alıyorsanız ve bunu farketmediğiniz halde salakça bir inatla devam ettiriyorsanız bir arkadaşınızın "iyisin de arkadaş, çok ciddiye alıyorsun insanları, yapma böyle" tavsiyesiyle titre ve kendine gel moduna gelirsiniz. bu noktada o arkadaşınız size güzel bir iyilik yapmış ve size farketmediğiniz ya da göz ardı ettiğiniz bir gerçeği göstermiştir. aklınızı kullanan biriyseniz onun size tuttuğu aynayı dikkate almaya başlayarak bir adım daha ilerler ve bunun için o arkadaşınıza teşekkür edersiniz , son olarak bu söylediklerimi iyice düşün taşın çünkü hayatta işini bilmeyen , doğru yolu tutmayan boşuna gelir boşuna gider .

6

OLMASAYDI

- 1 Düşmezdi ‘āleme fitnet
Sende bi can olmasaydı
Dudağın bal dilin şeker
Gözün mercan olmasaydı
- 2 Kalhardı yüksege tahtın
Hiç durmadan koşardıḥ
Sözün yalan üzün güler
Kālbın duşman olmasaydı
- 3 Tarumar olmazdı fikrīm
Bahtıḥçam kāwkāb yüzüne
Boyın çınar saçın sümbül

-
- Sinem reyhan olmasaydı
- 4 Zerre düşüncen olsaydı
Warmazdı yad ellere
Kanamazıydın cah-u mala
‘äklîn nuksan olmasaydı
- 5 Bilirîm bigüñkî dehrîn
Elwanın new ‘în beşerîn
Sêwmeziydîn mennên başkasın
Zengin insan olmasaydı
- 6 Zannetme men qorhağ insan
Men seni alıb kaçardım
Şâr ‘imizde senin için ‘âr
Menim için kan olmasaydı
- 7 İkrağ gelmezdiñ ilk günden
‘äşîk-ü ‘äşîk ‘âleminden
Hasılinda mahsulinda
Artıñ ziyan olmasaydı
- 8 Gelmeziydiñ sözcüklere
Açmazdım kitabı serim
Mene sennen gelen sözler
Hapsi bühden olmasaydı
- 9 Hâkkin wariydi güleydiñ
Gururli yohsil halıma
Anan baban benim gibi
Ewwel çoban olmasaydı
- 10 Gêt o Hâlika secde kıl
Ki kırtardı seni mennên
Sene türlü zulm êderdiñ
Mende wicdan olmasaydı
- 11 Dökerdiñ başına araşı
Eylerdim düğüñî matem
Koni katl-i haramı şâr ‘
Zıddı kur ‘an olmasaydı
- 12 Şikât êtmezdiñ tali ‘ten
Bî kârâlmış lewhi bahıttan
Kışım yazım gül baharım

- Güzüm hazan olmasaydı
13 Wurmazıydım ‘âlemîne
‘Âlemîm terk eylemedim
‘Âlemimîn her dâkkâsî
Daî zindan olmasaydı
14 Berberoğlı söyler gülüm
Hicret eylerdim elînnen
Gêwlimde sêwgînnen başka
Hubbi watan olmasaydı

Siirin Açıklaması:

Şiirde aşğın biri sevgilisini ilk önce övüyor ve söylüyor sende bu güzellik olmasaydı sevgilim insanlar arasına düşmanlık düşmezdi, gezegene benzeyen güzel yüzüne baktıkçe halim gitgide perişan oluyor sevgili cananım , ama ne yazık ki güzeller güzeli sevgilim sende birazcık akıl olsaydı beni terketmezdin yad ellere varmazdın kendini ziyan etmezdin, benden vaz geçtin yoksul olduğum için onu seçtin varlı olduğu için, ben bu acıyı hiç katlanmazdım buralardan hemen giderdim, bende vatan sevgisi olmasaydı.

“ Her kimden vefa istediysen ondan cefa gördüm; kimi gördüysem vefasız dünyada, onun vefasızlığını da gördüm.”

7

GÊWLİM

- 1 Öz_özîn ezdi gêwlim
Dertlere düzdî gêwlim
Yar nannca memlektler
Ardîwca gezdi gêwlim
2 Yar gemîw birdi gêwlim
Öz_özîn kırdı gêwlim
Nannca dünya ardîwca
Soñıldı girdi gêwlim
3 Gelmedi açsın gêwlim
Nâş_âşîn saçsın gêwlim
Korhıram yar elînnen
Baş assın kaçsın gêwlim
4 Yar geli assın gêwlim
Safaya sassın gêwlim

-
- Dılsız bir insan kimin
Korhıram lal kıassın gèwlim
5 Yatma kaç diskin gèwlim
Bir yerde silkin gèwlim
Bir dağarcığa döndi
Görince miskin gèwlim
6 Wurdılar çarha gèwlim
Koydılar korha gèwlim
Sene bel bğlamıştı
Arhaca arha gèwlim
7 Bağ gеме doldi gèwlim
Bir wurğın oldi gèwlim
Hizmetсіz bir gül kimin
Görince soldi gèwlim
8 Su oldi ahtı gèwlim
Her yola bahtı gèwlim
Gözümü yad elinde
Niye birahtı gèwlim
9 Çoğ olma naşı gèwlim
Her işin başı gèwlim
Bırahma derdin desin
Ağladı daşı gèwlim

Şiirin Açıklaması:

Şiirde , şair kendi gönlüyle muhattap oluyor ve söylüyor ; Ne azap ne sitem bu yalnızlıktan, kendi kendini kahrediyorsun kime ne, asılmaz duvar bendedir, süslenmiş gemiler geçse açıktan, sanırım gittiği diyar bendedir. Sen artık benim en sevdiğim manzara değil, herkesin izleyebileceği bir kıyı olmuşsun ne yapsak değmez. Sen çok sevdin utanmana gerek yok bırak seni bırakıp giden yar utansın dursun. Üzülme en azından herkes ile hayal kurmayacağın gerektiğini öğrenmiş oldun . ey gönlüm çok insanların dertlerine katlandın , senin dertlerin taşı ağladır kime söyleyimde katlansın .

8

HOYRATLAR

1. Tərihe dönmeğ gerek

- Dibine enmeḡ gerek
Konşıya konan kuşın
kanatın yonmaḡ gerek
2. Çekme meni çekiyden
Katma piş pekiyden
Biz şereften beslendiḡ
Yoh minnet ekmegiyden
3. Awçıyıl oḡımız war
Dem günnen qorḡımız war
Yer içer inkâr eder
Bilardan çoḡımız war
4. Biz bi yolda baş koydiḡ
Gözden aḡan yaş koydiḡ
Çoh resimler kaldırdıḡ
Yerlerine daş koydiḡ
5. Bal aladı
Sarıdı bal aladı
Çakḡalra çıḡ dèmediḡ
Kaldıḡça balaladı
6. Bi düḡinde
Bi toyda bi düḡinde
Men aḡlaram yar güler
Halımız bidi günde
7. Gèwlim dayan
Yar gèttiḡèwlim dayan
Barıḡ koy külîw qassın
Yanırsaw gèwlimde yan
8. Bağdat hürdiḡ hoş oldi
Patlamadan boş oldi
Koyın eti onbeş bin
Beşerki beş oldi
9. Daş gider sèl öḡiye
Kazmaydan bèl öḡiye
Her zaman boş kabıḡlar
Dingilder yèl öḡiye
10. Balalar söz tutmırı
Gèwiler naz tutmırı

-
- Bozıldı ag çemberi
Duz ekmek göz tutmır
11. Baş tutmadı işimiz
Yerde kaldı lëşimiz
Artuğa kalmazıydıh
İtitseydiñ dişimiz
12. Gözleri yaş kawzadı
Kiprikten kaş kawzadı
Tikâna hemd êtmiştih
Otlarda baş kawzadı
13. Qälâm war kaş aparı
Gözlerden yaş aparı
Qilınç war pambih kesmes
Pambih war baş aparı
14. Gül topla düz başıwa
And êdeh biz başıwa
Gêwlîm sehebşiz qoyın
Kes doğra öz başıwa
15. Dêmez aman
Mert ölse dêmez aman
Sen suçli sen güçli yar
Dême hañ dême zaman
16. Kôz ala
Baş tökipti kôz ala
Bütün 'âlem göz tikiş
Men sêwdiğim güzele
17. Yar gözleriw
Aladı yar gözleriw
Qanıma girme güzel
Qanlıdı yar gözleriw
18. Têz itirdim taptığım
Yad ağzınnan kaptığım
Dırnahtan toplamışım
Yar oğrıyca septiğim
19. Qälâmim kök olihtı
Hak yazar tek olihtı

- Köskä çal sada wêrî
Îçêrîm pük oliḇtı
20. Diş altunnan
Yaptırdım diş altunnan
Êtîm çik sümügîm sert
Sıyrıllam daş altınnan
21. Yêrî bindî
Yêrîm bir yêrî bindî
Ardıwca göz yaşımnan
Daş doldı yêr ibindî
22. Çoḥtı faḫlar
Bî bağda çoḥtı faḫlar
Han gözîw ḥor baḫışıw
Dağıttı çoḥ tıfaḫlar
23. Üzîm mêwde
Sallanı üzîm mêwde
Üzîwden üzgöz oldım
Kalmadı üzîm êwde
24. Oldi mawı
Ağ ‘äzyäw oldi mawı
Ders wêrdigîm awçının
Elînde oldım awı
25. Çā körek
Îşle bağwan çā körek
Yar gêtî derdî ḫaldı
Ge bî derdî çek ürek
26. Şeref şandı Kerkük
Köskîw nişandı Kerkük
Buğarsıgıw altunnan
Ḳustıgıw ḫandı Kerkük
27. Altunı ḫara Kerkük
Sıḫtılar dara Kerkük
Bizî sennen sürîller
Gideğîn hara Kerkük
Biz hâr harda toplansaḫ
Diyerîḫ ora Kerkük

28. Ala gozden

Yaş gelî ala gözden
Olinca 'âklımı yar
Korhıram âlı gözden

29. Hâk isterse warlığı

Geniş eder darlığı
Cêbde degî cewherdedî
İnsanın kibarlığı

30. Türkman gülden pek çıhtı

Ağır ağır tek çıhtı
Dağda beslenen ceyran
Kudırmış köppek çıhtı

SÖZLÜK

A , Ä			
artıh	Artık	dıwara	duvara
arhaca arha	arka arkaya	deme	nefes ve ilahi'nin Alevi-Bektaşî edebiyatındaki karşılığıdır
aħıratın	ahireti	diş altunnan	diş altından yapmak
ağladı	ağladı	daş altınnan	taş altından
arh suyi	çok pis su	E , Ê	
'âşık-ü'âşık	aşığı maşuk	ewwel	evvel
'âlâm	Alem	évîmde	evimde
B		êwî	evi
bilmîrem	bilmiyorum	F	
biğîm	bıyığım	fâkķir	Fakir (yoksul)
bâğî	Bağı	faķlar	tuzaklar

bes	sadece	figan	figan
bä'zî	bazı	G	
bılardan	bunlardan	geh	
balaladî	çoğalmak	ğemîw	
bidî günde	her gün	ğewlîm dayan	
C		ğewlîmde yan	
cawâb	cevap	ge	
Ç		gêdîm	
çā	Çal	H , H , H	
çohtan	çoktan	hêr	hayır
çewîrîb	çevirip	Hâk	hak
D		Heb	hep
däkkâsî	dakika	Helbet	elbet
dêdîm	söyledüm	hazan	sonbahar
hacât	Hacet	L	
haḥ	Halık	luḵmaydan	lokmaydan
hasāra	boşa (nafîle)	M	
hukūka	hukuka	men	ben
haram	haram	ma'mur	mamur
hubbi watan	vatan sevgisi	N	
i		nece	nice
‘inat	înat	naḥsını	hangisini

Recep Hamdi Şükür Berberoğlu'nun Bazı Şiir ve Hoyratlarından Hareketle Kerkük Ağzı ile Türkiye Türkçesinin Ünsüz Sesler Bakımından Karşılaştırılması

Safaa Sidiq Qalanji

il	yıl	nene	anne
K , K		nanca	nekadar
kaḥ	kalk	nāṣṣin	keyfini
kimlerçin	kimler için	O , Ö	
ki'ānā	iki kuruş	olacaḥ	olacak
kāwkāḥ	gezegen	öz	kendi
kaçtım	koştum	öge	öne
qassın	kalsın	özime	kendime
qavaladīm	kovaladım	R	
qälāmim	kalemim	reḡem	puan
qıvvat	kuvvet	S , Ş	
qānā'āt	kanaet	sennen	senden
qonşım	komşum	seḡḡelīm	sakalım
qaba	tabağa	seḡeḡsiz	sahşpsiz
qırdırım	inanmak	sā'ādāt	seadet
qalḥardı	kalkardı	sorardıw	sorardın
qur'an	kuran	sēwgınnen	sevginden
qawşmaḥ	kavişmak	şikāt	şikâyet

T	
tāriḥe	Tarihe
teḡdir	takdir
tuttuḡiw	Tuttuḡun

tarumar	Dağıtılmak
têz	Çabuk
tıfaqlar	çok şeyleri berbat etmek
W	
wêrdigînnen	Verdiğinden
Y	
yoh	Yok
yıhtım	Yıktım
yohsa	Yoksa
yohsil	yoksul
yonmaḥ	yonmak
Z	
zail	Fani
zä“étme	boşa harcama

SONUÇ

Irak Türkmen edebiyatçısı, Recep Hamdi Şükür Berberoğlu Türkmen şiirleri arasındaki yapıtı bulunmaktadır . Tezin bilgi ve kaynaklarını toplamak için birçok kitap ve dergileri taramakta bulundum .Elimiden geldiği kadarıyla topladığım kaynaklardan yararlanmaya çalışıp tezimizi zengin kılmaya çalıştım . Kerkük ağzında ses düşmesi veya ses kaynaşması , ses türemesi olmadan, normal durumda söylenmesi olabilir.Bu durum ekle genişletilmiş kelimelerde de görülür.Çalışmada şiirleri ve hoyratları eski harflerden yeni harflere aktarılmıştır . Irak Türkmen Türkçesinde bulunan birçok değişik harfleri kullandık (ķ , ḥ , ḥ , ṭ , ḃ , ğ) vb

Çalışmada sessiz (ünsüz) harflerin detaylı bir şekilde açıklamaya uğraştım Türkiye Türkçesi yazı dillinin tüm ünsüzleri görülür . Ancak Kerkük ağzında yazı dilimizde olmayan bazı ünsüzler de bulunmaktadır . ğ (غ) ünsüzü ğ harfi yerine , ḥ (ح) ünsüzü h harfi yerine , ḥ (خ) ünsüzü k harfi yerine ve ķ (ق) ünsüzü aynı k harfi yerine şiirlerde kullanılmıştır . Bu ağızda “ y ” ünsüzü çoğunlukla düşer. “ g ” ünsüzü, gerek kelime tabanlarında,

gerekse unlu ise başlayan eklerden önce yumuşamaz. Kerkük ağzında (telaffuzunda) yumuşak “ ğ ” sesinin kullanışı yoktur . Bu ağızda kelime sonunda bulunan “ b ” ile “ p ” ve “ d ” ile “ t ” arasında bir seslere “ ħ ” ve “ t̤ ” işaretleri verilmiştir. Son olarak çalışmamızın amacı Türkmen edebiyatının ne kadar geniş bir alanda olduğunu ve değerli şairimizi Türk dünyasına tanıtmayı dilemekteyiz .

A study of the characteristics of non-phonetic letters in terms of comparison between the Turkish language and the Turkmen dialect in some poems of the poet Rajab Hamdi Shukr Berberoglu

Safaa Sidiq Qalanji *

Abstract

The subject of the research is the study of the characteristics of non-phonetic letters in terms of comparison between the Turkish language and the Turkmen dialect in some of the poems and the Quriyat (Khuyrat) of the poet Recep Hamdi Shukar Berbaroglu. The reason for my choice of this topic is to study the Turkmen dialect in writing and speaking, and to compare the Turkish language and to delve deeper into the study to show many trends that were hidden and work to uncover them. As well as shedding better light on the poet Recep Barbaraoglu in the Turkmen literature and better introducing him among the poets. And since Turkmen poetry derives its transformation from reality and its long history full of everything that is authentic, so I dealt with poetry and Quriyat as a means of speaking with minds and as a means of advice and guidance. We can consider al-Khuwayrat in poetry as one of the strongest examples of free poetry. However, for a number of reasons, popular poetry, except for songs and poems, was subjected to a long period of stagnation until the nineteenth century, when the creativity of poets began again. .

* Asst.Lect/ General Directorate of Education of Kirkuk / Open College of Education / Kirkuk / Iraq.

Keywords: Characteristics of non-phonetic letters in phonology, the language of writing and speaking, the Turkish language, the Turkmen dialect.

**دراسة خصائص الحروف غير الصوتية من حيث المقارنة بين اللغة التركية
واللهجة التركمانية في بعض أشعار الشاعر رجب حمدي شكر بربر أوغلو
صفاء صديق قلنجي ***
المستخلص

موضوع البحث هو دراسة خصائص الحروف غير الصوتية من حيث المقارنة بين اللغة التركية واللهجة التركمانية في بعض أشعار والقوريات (خويرات) الشاعر رجب حمدي شكر بربر أوغلو، وسبب اختياري لهذا الموضوع هو دراسة اللهجة التركمانية كتابةً وتحدثاً والمقارنة بين اللغة التركية والتعمق في الدراسة لإظهار الكثير من الاتجاهات التي كانت مخفية والعمل على كشفها، وكذلك تسليط الضوء بشكل أفضل عن الشاعر رجب بربر أوغلو في الأدب التركماني وتعريفه بين أوساط الشعراء بشكل أفضل، وبما أن الشعر التركماني يستمد صيرورته من الواقع وتاريخه الطويل الحافل بكل ما هو أصيل؛ لذا فإنني تناولت الشعر والقوريات وسيلة للتحدث مع العقول ووسيلة للنصح والإرشاد، ويمكننا عدّ الخويرات في الشعر من أقوى الأمثلة للشعر الحر، ولكن ولعدد من الأسباب قد تعرّض الشعر الشعبي عدا (الأغاني والخويرات) لمُدّة طويلة من الجمود حتى القرن التاسع عشر؛ إذ بدأ إبداع الشعراء من جديد.

في مدخل البحث تناولت نبذة مختصرة عن الأدب التركماني وإعطاء معلومات عن فروعه ولي مسقط رأس الشاعر ناحية (تازة خورماتو) الذي تربى ودرس فيه، وفي (علم الصوت) فقد قمت دراسة الحرف غير الصوتية، وإظهار خصائصه وإجراء مقارنة بين اللهجة التركمانية واللغة التركية بإعطاء الأمثلة، وقمت أيضاً بكتابة بعض أشعار للشاعر ونسخها نسخة طبق الأصل وكتابتها حرفاً بحرف وأجريت التغييرات اللازمة في الحروف لتلائم اللهجة

* مدرس مساعد / المديرية العامة لتربية كركوك / الكلية التربوية المفتوحة / كركوك / العراق .

التركمانية وفي كتابة (القاموس) قمت بإعطاء معاني بعض الكلمات التي مرت في الأشعار التي تكون مختلفة من حيث الشكل والمعنى إلى التركية الحديثة وفي الخاتمة قمتُ بإعطاء الخصائص المميزة في اللهجة التركمانية.

الكلمات المفتاحية: خصائص الحروف غير الصوتية في علم الصوت، لغة الكتابة والتحدث، اللغة التركية، اللهجة التركمانية.